

УДК 340.1

І.О. БИЛЯ-САБАДАШ, канд. юрид. наук, доц. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ПРАВИЛА ВИРАЖЕННЯ ЗМІСТУ НОРМАТИВНИХ ПРАВОВИХ АКТІВ

Ключові слова: мова нормативних правових актів, мовностилістичні правила вираження змісту нормативних правових актів, правила використання мовних засобів

Інтенсивна нормотворча діяльність зумовлює актуалізацію мовно-технічних проблем у сфері розробки нормативних правових актів. Мовна недосконалість нормативних правових актів породжує чисельні негативні наслідки: знижує доступність змісту нормативних правових актів, створює сприятливі умови для суперечливого тлумачення норм права та відповідно породжує суперечливу юридичну практику, формує низький рівень правової культури тощо. В цілому низька мовна якість нормативних правових актів є порушенням принципу правової визначеності без якого неможлива повноцінна реалізація принципу верховенства права [1, с.166, 182].

Отже, не випадково проблеми мовного вираження змісту нормативних правових актів досліджувалися в багатьох працях. Зокрема, йдеться про роботи С. Алексєєва, В. Баранова, Т. Губаєвої, Ж.-Л. Бержеля, А. Піголкіна, П. Рабіновича, В. Сирих, А. Ушакова, А. Черданцева та інших правознавців. Науковий аналіз мови нормативних правових актів ведеться у напрямку з'ясування її особливостей, критеріїв її досконалості, техніко-юридичних засобів мовностилістичного вираження змісту нормативних правових актів. Водночас потребується систематизація, поглиблення і розвиток знань про правила мовностилістичного вираження змісту нормативних правових актів, що й виступає метою даної статті. Для послідовної характеристики

правил мовностилістичного оформлення нормативних правових актів слід охарактеризувати основні властивості мови нормативних правових актів, розкрити вимоги, які висуваються до мови нормативних правових актів, й у їх контексті – головні правила використання відповідних мовностилістичних засобів.

Новизна роботи полягає в тому, що вперше правила мовностилістичного оформлення змісту нормативних правових актів поділяються на дві взаємопов'язані групи – правила-принципи і правила, змістом яких є настанови щодо використання конкретних мовних засобів. Також в роботі уточнюється співвідношення доступності, ясності, простоти, точності, однозначності та стислості мови нормативних правових актів. В статті узагальнені правила використання основних мовних засобів вираження змісту нормативного правового акту.

Таким чином, мова права, залишаючись частиною національного літературної мови, як комплексне поняття охоплює декілька видів: а) мова юридичної науки, літератури і освіти; б) мова правових текстів, складовими якої є мова законів і підзаконних нормативних правових актів, мова правозастосовних актів, мова інтерпретаційних актів і т.д. [2, с.7]. Отже, мова нормативних правових актів – це один із елементів мови права.

Як різновид мови права, мова нормативних правових актів володіє рядом особливостей. По-перше, найбільш суттєвим в характеристиці мови нормативного правового акта є перед усім те, що вона володіє усіма особливостями офіційно-ділового стилю словесного викладення.

По-друге, однією з основних особливостей мови нормативних правових актів є її офіційний, документальний характер. Мова нормативних актів – це мова офіційного документу, який носить державно-владний характер, в якому виражається воля суспільства, який має офіційно-обов'язкову форму. В правовому документі мовна форма є нормативною і формально закріпленою. Вона не

може бути самостійно змінена, тобто не допускаються заміна слів, зміна порядку слів, речень і частин тексту.

По-третє, для мови нормативних правових актів характерні лексичні, синтаксичні та композиційні особливості. При викладенні змісту нормативних правових актів використовуються як загальні мовні засоби, так і ті, що вироблені в юридичній сфері або виключно в сфері нормотворчої діяльності.

По-четверте, особливою є функціональна характеристика мови нормативних правових актів. У мові нормативного правового акту розкривається думка суб'єкта нормотворчої діяльності, засобами мови він не тільки сповіщає адресата про свій замисел, але й схиляє його до певної поведінки, впливаючи таким чином на його волю. Однією з найважливіших є комунікативна функція мови нормативних правових актів. Завдання комунікації полягає у впливі на волю і свідомість людей, щоб створити спонукальні мотиви вести себе правомірно, у відповідності з вимогами правових приписів, використовуючи повноваження і виконуючи юридичні обов'язки [3, с.8].

По-п'яте, мова нормативних правових актів характеризується формалізацією, уніфікацією засобів вираження, орієнтована на ясність та однозначність.

Отже, наявність специфічних функцій, особливих засобів вираження та текстуального закріплення змісту нормативних правових актів дає підстави виділити мову нормативних правових актів як самостійний різновид мови права, як особливий стиль мовлення. Сутність нормотворчої стилістики в кінцевому рахунку зводиться до вивчення техніки володіння словом для вираження правових понять і категорій, до вміння суб'єктів нормотворчості використовувати мовні засоби для втілення певного правового змісту у виді тексту нормативного правового акта.

Правила мовностилістичного оформлення нормативних правових актів поділяються на дві взаємопов'язані групи: а) правила-вимоги, що висувуються до мови норматив-

ного правового акту в цілому, і б) правила використання відповідних мовностилістичних засобів, серед яких основними є граматичні речення, слова, сполучники, розділові знаки, аббревіатури. Ці правила доцільно досліджувати в єдності, оскільки перші зумовлюють зміст других, і навпаки – дотримання правил другої групи дозволяє реалізувати вимоги першої групи.

Доцільно виділити наступні правила-вимоги мовностилістичного вираження змісту нормативних правових актів.

1. Текст нормативного акта в цілому має відповідати орфографічним, лексичним, морфологічним, синтаксичним, стилістичним тощо нормам української мови.

2. При викладенні змісту нормативного правового акту слід забезпечувати властивості офіційно-ділового стилю: експресивну нейтральність, неупередженість, безособовість мови нормативних правових актів. Оскільки нормативний акт є засобом регулювання суспільних відносин, владного впливу на людську поведінку, він звернений не до почуттів і уяви людей, на що в першу чергу спрямований художній літературний твір, а до їх волі і розуму. Експресивна нейтральність текстів нормативних актів досягається через дотримання таких правил: ніколи не можна використовувати окличні та питальні речення; обмежене вживання слів у переносному значенні, використання синонімів; як правило, не можна вживати риторичних фігур, порівнянь (метафор), гіпербол (перебільшень); ніколи не вживаються літоти (зменшення).

Неупередженість нормативно-правових текстів полягає в тому, що для них є характерним рівний, спокійний тон викладення, який не залежить від характеру предмету, що трактується, не обарвлений суб'єктивним переживанням, пишною урочистістю, нервовою схвильованістю, романтичною піднесеністю чи побутовою приземленістю [3, с.29]. Але в деяких випадках, в текст нормативних актів можуть вноситися емоційні елементи, вирази, що носять літературно-художній

окрас. Йдеться про преамбули конституцій, значних міжнародних нормативно-правових документів, законів тощо.

Безособовий характер нормативних правових актів в композиційно-синтаксичному відношенні пов'язаний з їх традиційним членуванням; в лексичному відношенні тягне за собою повне відмовлення від вживання особових займенників і особових форм дієслів, наказового нахилу тощо. Безособовий стиль викладення також досягається вживанням дієслів пасивної форми («забороняється», «сплачуються», «надається» тощо) і слів з особово-невизначеним значенням («кожний», «ніхто» і т.д.).

3. Зазвичай до суттєвих вимог щодо мови нормативних правових актів відносять доступність, ясність, простоту, точність, однозначність та стислість. Доцільно розглянути сутність цих вимог та їх співвідношення між собою.

Доступність, як правило, пов'язується із ступенем зрозумілості певного акта для відповідних адресатів та вживається нарівні з термінами простота, ясність [3, с.18, 19; 4, с.63; 5, с.88; 6, с.214]. Поняття доступності нормативних правових актів пересікається з ясністю і простотою, оскільки останні є критеріями їх доступності. Але окрім зазначеного доступність нормативних актів має самостійне значення, оскільки її можна розглядати і в плані заходів оприлюднення, опублікування нових нормативних актів, змін до них тощо, взагалі в аспекті належного забезпечення зацікавлених адресатів правовою інформацією тощо. Отже, в даному випадку йдеться лише про *мовну доступність* нормативних правових актів, сутністю якої є зрозумілість їх змісту для відповідних суб'єктів [1, с.182].

В свою чергу, мовна доступність тексту нормативних правових актів, як певний ступінь їх зрозумілості, водночас забезпечується їх ясністю, простотою та стислістю. При цьому не слід ототожнювати поняття ясності і простоти мови нормативних правових актів. І перша, і друга характеристики стосу-

ються зрозумілості певного акта для адресатів, але дещо відрізняються за змістом.

Ясний текст – це текст, який володіє точністю, однозначністю. Оскільки мова є саме тим матеріалом, за допомогою якого об'єктивуються в письмовій формі норми права, оскільки з її допомогою знаходять своє вираження й усі засоби, що використовуються в правовому регулюванні, необхідно, щоб вона відрізнялася точністю, визначеністю. Під *точністю* зазвичай розуміється досягнення найбільшої відповідності між ідеєю, думкою нормотворця і її зовнішнім виразом. Поняття «точність» включає в себе гносеологічний, логічний, семіотичний (в тому числі семантичний, прагматичний) і деякі інші аспекти (рівні) [7, с.79]. В аспекті точності мовної форми нормативних правових актів нормопроектувальник має дбати передовсім про послідовне досягнення логічного та семіотичного рівнів точності. Логічний аспект точності мови нормативних правових актів виражає її зв'язок з загальними законами і правилами формальної логіки, з обов'язковим урахуванням яких має відбуватися написання проекту. Семантичний аспект точності пов'язаний з використанням відповідних слів, словосполучень і термінів.

Слід розрізняти *мовну простоту/складність* з одного боку та *змістовну простоту/складність* нормативного правового акту з іншого: перше стосується викладення змісту, друге має відношення до реальностей, які обумовлюють текст. Текст не обов'язково буде ясним і простим тільки тому, що дійсність, яку він відображає, є простою; і навпаки, текст, який трактує складне поняття, не обов'язково буде важким для розуміння [8, с.53]. Той факт, що реальність, в якій ми живемо, є складною, не повинен служити виправданням для прийняття складних для розуміння актів.

Проблема певного «протистояння» простоти, ясності і точності нормативних правових актів зводиться до наступного. Для того, щоб нормативний акт був написаний простою мовою слід вживати прості і зрозумілі,

загальновідомі, загальноприйняті слова і терміни. Водночас нормативні акти не будуть точними, якщо в них не буде використовуватися спеціальна юридична та спеціальна термінологія інших наук, сфер людської практики. Звідси мова нормативних актів ускладнюється. Окрім цього, навіть значення так званих звичайних слів («батько», «мати», «чоловік», «дружина» тощо) набувають в праві свого певного специфічного відтінку. Отже, мовна доступність нормативних правових актів має певні раціональні обмеження.

Неможливо гарантувати цілковите розуміння всіма особами нормативних актів в усіх сферах. Мовна доступність нормативних правових актів визначається стосовно сприйняття відповідного акта зацікавленою особою. Звідси це поняття є суб'єктивним у тій мірі, в якій воно залежить від знань, можливостей, досвіду особи, що сприймає інформацію. Дане поняття пов'язане з соціолінгвістичним аспектом мови нормативних правових актів, який стосується юридичного спілкування і способів сприйняття широкими масами населення юридичної мови [9, с.408].

Ступінь мовної доступності нормативних правових актів має визначатися в залежності від того, на кого він розрахований, якої сфери відносин безпосередньо стосується. Якщо акт регулює вузьку і спеціальну сферу суспільних відносин, то в ньому можливе досить широке вживання спеціальних і технічних термінів, особливих зворотів тощо. Нормативні акти, розраховані на врегулювання відносин широкого кола суб'єктів, що торкаються природних прав людина тощо мають по можливості викладатися простою, доступною мовою.

При викладенні змісту нормативних правових актів слід забезпечувати їх *стилість* (економічність) та належний рівень *формалізації*. Економічність мовного виразу нормативних актів можна розглядати в аспекті усієї їх системи, і тоді головною вимогою є скорочення кількості актів з одного питання. В аспекті конкретного нормативного акта головною

вимогою є послідовне, стисле викладення нормативного матеріалу без зайвого дублювання. Стилість нормативних правових актів означає, що думка нормотворця має бути викладена найбільш повно, але лаконічно.

Основними правилами використання відповідних мовних засобів, дотримання яких дозволяє забезпечити офіційно-діловий стиль, ясність (точність, однозначність), простоту та стилістичність мови нормативних правових актів є наступні.

1. Відповідність граматичної форми нормативному змісту. Особливості регулятивної природи права, прескриптивний характер правової інформації передбачають строго визначену граматичну форму. Зміст нормативних актів зазвичай викладається у виді речень, що констатують, оповідальних і стверджувальних речень. Бажано, щоб за допомогою мовних засобів в усіх випадках, коли це можливо, був виражений характер норми, яка втілює той чи інший спосіб правового регулювання. З формулювання правового припису, який безпосередньо регулює поведінку суб'єкта (-ів) права, має однозначно впливати його імперативний, диспозитивний чи рекомендаційний характер («має право», «зобов'язаний», «повинен», «вправі», «дозволено», «заборонено», «рекомендується», «не допускається» тощо). Якщо інформація викладається у виді побажань, просто міркувань, нормативний акт дещо позбавляється своєї регулятивної здатності, оскільки втрачає необхідну точність і переконливість.

2. Відсутність перевантаження речення однорідними членами, які в силу їх кількості утрудняють сприйняття смислу нормативно-правового припису; фраз складної конструкції; численних додаткових речень. Використання мовних засобів має бути максимально економічним: при викладенні нормативних правових приписів важливо, щоб їх формулювання були стислими, містили якомога менше слів, словосполучень, які не несуть необхідної нормативної інформації, а тільки відволікають увагу від основної думки, смислу.

Незважаючи на те, що нормопроектуваль-

ник повинен прагнути лаконічного виразу, можна констатувати, що в чинних нормативних актах довгі і досить складні за побудовою речення не є рідкістю, оскільки існує необхідність викласти певну думку в усьому різноманітті її юридичних відтінків, відобразити певну систему правових понять і логічний зв'язок між ними, вичерпати всі риси поняття. Аналіз чинних нормативних правових актів України свідчить про те, що особливо багато речень зі складної конструкцією в підзаконній нормотворчості. І це закономірно, тому що її відрізняє казуїстичний спосіб формулювання приписів, який передбачає досить деталізоване, конкретизоване регулювання. Отже, йдеться тільки про те, щоб у всіх випадках, коли це можливо і корисно викладати зміст простими реченнями або через графічні та структурні засоби спрощувати сприйняття змісту речень складної конструкції.

По-перше, в усіх випадках, коли це можливо, слід певним чином позначати за допомогою цифр чи букв елементи переліку, виокремлюючи їх в самостійні частини статті (пункту).

По-друге, в реченні не повинно бути ланцюжків, складених з однотипних граматичних форм, що слідує одна за іншою. Це передусім відноситься до додаткових речень зі словом *який, що*, до сполучень іменників в формі родового відмінку типу *забезпечення встановлення, батьківство чоловіка матері дитини* тощо. Слід уникати концентрації в одному фрагменті тексту слів з однаковим коренем, ряду слів, вжитих в одному відмінку.

По-третє, необхідно дотримуватися чітких синтаксичних зв'язків між головним і залежним компонентом синтаксичної структури – підмет і присудок; словосполучення та ін. В усіх випадках, коли це доцільно і можливо, слід між головним і залежним компонентом граматичної структури ставити не більше п'яти слів, оскільки по мірі збільшення дистанції між головним і залежними словами втрачається чіткість синтаксичних зв'язків в реченні.

По-четверте, завжди, коли це можливо, перевагу слід віддавати не одному складному реченню, а декільком простим реченням.

3. Вибір такого порядку слів в реченні, який найбільш адекватно передає необхідну правову інформацію та, якщо речення довге, спрощує його сприйняття. Для української мови в цілому характерний вільний порядок слів у реченні, хоча залежно від стилю мовлення і комунікативної мети певні обмеження рекомендаційного характеру існують. Найчастіше в офіційно-діловому і науковому стилях мовлення зміна звичайного порядку слів (S-P-O; приміром: державний земельний кадастр (S) ведеться (P) уповноваженим органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів (O)) пов'язана з необхідністю акцентувати увагу на певній правовій інформації. Оскільки інтонаційні можливості в писемному стилі мовлення відсутні, звертаються до актуального членування речення, сутність якого і полягає в зміні звичайного порядку слів в реченні [10, с.52]. В результаті певний член речення актуалізується, внаслідок чого акцентується увага адресату на певній інформації.

4. Уважне ставлення до вживаних *сполучників*. Сполучники поділяються на єднальні та розділові. Конкурують в застосуванні єднальні сполучники *і (ї), та, а також*. Сполучники *та, а також* слід вживати в тих випадках, коли поняття, що утворюють перелік виступають як самостійні явища і слабо пов'язані одне з іншим. В розділовому значенні зазвичай вживаються сполучники *або, а рівно*; в той же час розділову функцію можуть виконувати сполучники *і, а також* при викладенні диспозицій правових норм. Нормопроектувальник має дбати, щоб з логіко-граматичної побудови речення чітко випливало, в якому значенні вживається даний конкретний сполучник. Узагальнюючи необхідно сказати, що сполучники *і, та, а також* слід вживати, коли в правовій нормі поєднуються декілька обставин, передумов тощо; коли різні правові наслідки кумулятивно пов'язані з однією фактичною обставиною. Розділові сполучники *або, а рівно* вживають-

ся, коли правовою нормою передбачаються альтернативні умови; правові наслідки пов'язані з фактичними обставинами таким чином, що всякий раз настає одне з них.

5. Для правильного сприйняття адресатом змісту нормативних актів важливе значення має *пунктуація*. Щодо останньої, то стилістика нормативного правового акта вимагає не уніфікації, а розумного різноманіття пунктуації. При цьому знак оклику, питальний знак та багато крапок в кінці речення в нормативних правових актах не вживаються. Тире використовується, коли опускається присудок, наводиться визначення, необхідно відокремити санкцію норми від інших частин. Широко вживається двокрапка при використанні прийому «винесення за дужки», викладенні переліків. Крапка з комою вживається при відокремленні частин складного речення та в випадках, коли елементи переліку носять відносно самостійне значення і зв'язок між ними носить послаблений характер. Досить часто вживається такий розділовий знак як дужки. Як правило, в дужках поміщуються слова, словосполучення, які уточнюють, пояснюють тощо попереднє слово, словосполучення; вказують на їх подальше скорочене використання; в дужках може поміститися інформація про акт, згідно з яким були внесені зміни, доповнення або була відмінена дана стаття, пункт або їх частина тощо. Дужки в тексті можуть мати різне значення – вони можуть вказувати на те, що йдеться про синоніми чи слова, що є взаємно замінними, а можуть мати розділове значення. Відповідні суб'єкти завжди мають прагнути того, щоб в усіх випадках було однозначно зрозумілим, в якому саме значенні вживаються дужки через одночасне вживання відповідного сполучника.

6. Не можна допускати перенасичення нормативно-правового тексту багатозначними словами; при використанні багатозначних слів слід усувати їх багатозначність через відповідні конкретизацію, уточнення, прив'язку до смислу речення [10, с.52].

7. До основних вимог щодо використання

синонімії відноситься: недопустимість використання квазисинонімів – слів або словосполучень, які не перебувають в так званому синонімічному спорідненні; недопустимість використання неточного відтінкового синонімію; недопустимість синонімічної надмірності (вживання синонімів повинно бути обумовлено необхідністю уточнення змісту або полегшення його сприйняття). Основними завданнями синонімії є уточнення думки суб'єкта нормотворчості [11, с.53]; спрощення тексту, полегшення його сприйняття, збільшення його мовної доступності.

8. В аспекті забезпечення точності, компактності, чіткості нормативних правових актів особливого значення серед мовних засобів набувають *терміни* – точні словесні позначення понять. Більшість лінгвістів розуміють під терміном тільки іменники і створенні на їх базі словосполучення, в склад яких в якості терміноутворюючих формантів можуть входити різноманітні частини речі [12, с.67]. Основними правилами щодо використання термінів є такі: а) вживані терміни повинні мати чітке значення; б) вживані терміни повинні бути простими і зрозумілими (необхідно уникати надмірного вживання спеціальної технічної термінології, іноземних термінів, не слід вживати застарілих і маловживаних термінів, професіоналізмів, неологізмів); в) варто віддавати перевагу тим термінам, які вже визнані і апробовані на практиці, є загальноприйнятими; г) правова термінологія повинна бути стабільною; д) слід забезпечувати єдність, однаковість, послідовність використання термінів.

8. В залежності від походження, активності використання і інших обставин слова поділяються на самостійні *лексичні групи* (архаїзми, іноземна лексика, просторіччя, професійна лексика тощо). Кожна з груп може в тій чи іншій мірі здатна адаптуватися в праві, використовуватися в текстах нормативних правових актів. Головним правилом використання означених лексичних груп є їх помірковане і обґрунтоване вживання.

9. В нормативних правових актах широко

використовуються *фразеологічні звороти* – найбільш стійкі сполучення слів, які відтворюються в нормативному правовому тексті як готові одиниці мови («якщо інше не передбачене...», «визнати такими, що втратили силу...», «на виконання...», «на підставі...», «у відповідності з...» тощо). Дійсно корисливим для нормотворчої практики була б уніфікація фразеологізмів і закріплення їх у відповідному акті. Головну увагу при цьому слід приділити запровадженню однакових словесних вступних формул нормативних правових актів, формул внесення змін, доповнень в нормативні правові акти, скасування нормативних правових актів та їх частин, формул, які визначають набуття чинності нормативних правових актів тощо. Тобто необхідно уніфікувати низку стійких словосполучень, в які б тільки підставлялися конкретні дані. Це є вельми корисним як для економії тексту нормативних правових актів, для економії праці суб'єктів, що проектують нормативні правові акти, так і для постійних користувачів законодавства.

10. Своєрідною одиницею мови нормативних правових актів є *аббревіатури* – скорочення, утворене з перших букв слів, що входять до словосполучення. З точки зору походження правові аббревіатури можна поділити на власно правові аббревіатури і запозичені. Перші мають державно-правову природу, другі складають частину спеціальної правової лексики і виражають галузеву специфіку. Аббревіатури, що мають досить вузьку сферу застосування, підлягають обов'язковому роз'ясненню в тексті нормативного правового акта. Взагалі бажано, щоб аббревіатури, скорочення вживалися переважно в межах офіційно встановлених позначень. Тобто йдеться про спеціальні акти, в яких був би встановлений офіційний перелік аббревіатур і скорочень та їх значень. Не можна вітати пропозицію взагалі відмовитися від розглядуваних елементів. Про зведення до мінімуму скорочень і аббревіатур доцільно говорити щодо законодавчої техніки. Водночас, при складанні підзаконних нормативних право-

вих актів використання скорочень і аббревіатур є доцільним, оскільки вони дозволяють суттєво скоротити обсяг акта. Одним з головних правил при цьому є те, що не можна перенасичувати нормативний акт аббревіатурами і скороченнями.

Таким чином, основними вимогами до мовностилістичного оформлення нормативних правових актів є забезпечення їх офіційно-ділового, документального стилю; мовної доступності; стислості. Дотримання даних вимог досягається через належне використання відповідних засобів, серед яких найбільш важливими є граматичні речення, слова та терміни, лексичні групи, аббревіатури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія / С. П. Погребняк. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
2. Балтаджи П. М. Юридична мова правозастосовних актів : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 : «Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень» / П. М. Балтаджи ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. - К., 2008. – 20 с.
3. Язык закона / под ред. А. С. Пиголкина. – М. : Юрид. лит., 1990. – 192 с.
4. Керимов Д. А. Законодательная техника : науч.-метод. и учебн. пособие / Д. А. Керимов. – М. : Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М, 1998. – 127 с.
5. Спасов Борис П. Закон и его толкование : пер. с болг / Борис П. Спасов. – М. : Юрид. лит., 1986. – 246 с.
6. Мирошников Е. Г. Ясность и точность как требования к языку закона / Е. Г. Мирошников // Проблемы юридической техники : сб. статей / под ред. В. М. Баранова. – Н. Новгород, 2000. – С. 212-220.
7. Панов Н. И. О точности норм уголовного права и совершенствовании законодательной техники / Н. И. Панов // Правоведение. – 1987. – № 4. – С. 79-82.

8. Коссіньяк Ж. Ясне законодавство / Ж. Коссіньяк // Нариси з нормотворення (міжнародний досвід). – Книга I. – Київ, 2000. – С. 53-72.

9. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / Ж.-Л. Бержель ; пер. с фр. – М. : NOTA BENE, 2000. – 576 с.

10. Чемес В. Правнича мова і українське суспільство / В. Чемес // Нариси з законо-

проектвання. – Оттава, 1999. – С. 27-63.

11. Власенко Н. А. Законодательная технология (Теория. Опыт. Правила) : учебное пособие / Н. А. Власенко. – Иркутск : Восточно-Сибирская издательская компания, 2001. – 144 с.

12. Хижняк С. П. Правовая терминология и проблемы ее упорядочения / С. П. Хижняк // Правоведение. – 1990. – № 6. – С. 67-71.

Биля-Сабадаш І. О. Мовностилістичні правила вираження змісту нормативних правових актів / І. О. Биля-Сабадаш // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 35–42 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09bionpa.pdf>

Розглянуто дві взаємопов'язані групи правил: правила-вимоги, що висувуються до нормативного правового акту в цілому; правила використання відповідних мовностилістичних засобів (граматичних речень, слів, термінів та ін.). Встановлено співвідношення між мовною доступністю, ясністю, простотою та точністю нормативних правових актів.

***

Биля-Сабадаш И.А. Лингвостилистические правила выражения содержания нормативных правовых актов

Рассмотрены две взаимосвязанные группы правил: правила-требования, которые выдвигаются к нормативному правовому акту в целом; правила использования соответствующих лингвостилистических средств (грамматических предложений, слов, определений и др.). Установлены соотношения между языковой доступностью, ясностью, простотой и точностью нормативных правовых актов.

***

Bilja-Sabadash I.A. Linguo-Stylistics of a Rule of Expression of the Maintenance of Normative Legal Acts

Two interconnected groups of rules are considered: rules-requirements which are put forward to the normative legal act as a whole; rules of use appropriate linguo-Stylistics means (grammatical offers, words, definitions etc.). Parities between language availability, clearness, simplicity and accuracy of normative legal acts are established.